

Z judikatury Ústavního soudu České republiky

1) Je všeobecně známo, že ústřední orgány státní správy mají zřízeny, k výkonu právních agend, příslušné právní (legislativní) odbory, zaměstnávající dostatečný počet odborných pracovníků, kteří jsou schopni zajišťovat ochranu zájmů České republiky před soudy.

2) Nebyl důvod, aby žalovanou stranu zastupoval, byť už jen v odvolacím řízení, advokát. Pokud se tak stalo, nelze za této situace na stěžovateli spravedlivě žádat, aby hradil žalované straně náklady řízení takto vzniklé, protože tyto náklady nelze považovat za „náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva“, ve smyslu ustanovení § 142 odst. 1 OSŘ.

3) Je-li stát, k hájení svých právních zájmů, vybaven příslušnými organizačními složkami, finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt, kterým byl v přezkoumávaném případě advokát.

4) Nezávislost rozhodování obecných soudů se totiž uskutečňuje v ústavním a zákonném procesně právním a hmotně právním rámci. Procesně právní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z článku 36 a násl. Listiny i z článku 1 Ústavy. Jedním z těchto principů, představujícím součást práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu a vylučujícím libovůli při rozhodování, je i povinnost soudů své rozsudky odůvodnit (§ 157 OSŘ), a to způsobem zakotveným v § 157 odst. 2 OSŘ. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. V případě, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci nevyplývají, nutno takové rozhodnutí považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i čl. 1 Ústavy (srov. nálezn sp. zn. III. ÚS 94/1997). Tento požadavek se samozřejmě týká i odůvodnění výroku o nákladech řízení.

Rozhodnutí Ústavního soudu ČR [I. ÚS 2929/07 ze dne 09. 10. 2008]

Z odůvodnění:

Včas podanou ústavní stížností stěžovatel navrhl zrušení výroku II. v záhlaví označeného rozsudku Městského soudu v Praze, jako soudu odvolacího, kterým bylo rozhodnuto o jeho povinnosti (v řízení před obecnými soudy žalobce) zaplatit žalované České republice, Ministerstvu financí (dále též „žalovaná“), náhradu nákladů odvolacího řízení ve výši 563.269,- Kč (náklady právního zastoupení advokátem). Tímto výrokem odvolacího soudu došlo, podle stěžovatele, k zásahu do jeho základního práva podle čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Náklady řízení žalované totiž nebyly, podle stěžovatele, náklady účelně vynaloženými. Ministerstvo financí totiž disponuje dostatečným množstvím odborných zaměstnanců, způsobilých zajišťovat ochranu zájmů České republiky v řízeních před soudy. Nebyl tedy důvod, aby v předmětném řízení zastupoval žalovanou advokát, a nikoli pověřený pracovník Ministerstva financí ČR. Stěžovatel sice nepochybně má právo České republiky nechat se zastupovat advokátem, ale v takovém případě nelze odměnu advokáta považovat za „účelně vynaložené náklady“, k jehož náhradě by soud mohl zavázat

druhého účastníka sporu ve smyslu § 142 odst. 1 OSŘ.

V souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v platném znění (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), byla vyžádána vyjádření účastníků řízení.

Městský soud v Praze zdůraznil, že kterýkoli účastník soudního řízení, tedy i advokát či právnická osoba, zaměstnávající právníky, má právo přibrat si jako zástupce advokáta, který mu v řízení poskytne odbornou právní pomoc. Náklady takového zastoupení jsou proto vždy potřebné k účelnému bránění práva, v tomto případě žalované strany. Postupem soudu ani jeho rozhodnutím nedošlo k porušení základních práv stěžovatele, proto navrhl ústavní stížnost odmítnout či zamítnout.

Ministerstvo financí, jako vedlejší účastník řízení, za které podal vyjádření Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, sdělilo, že se jednalo o spor z roku 1999, který stěžovatel vedl původně proti dvěma žalovaným, jednak proti ČR – Ministerstvu financí, jednak proti Fondu národního majetku České republiky. Po skončení sporu vedeného proti ČR - Ministerstvu financí se vedlo řízení již jen proti Fondu národního majetku ČR (dále jen „FNM ČR“), který byl v řízení zastoupen advokátem, což byla tehdy běžná praxe.

V souvislosti se zrušením FNM ČR k 31. 12. 2006 přešla jeho agenda na ČR – Ministerstvo financí, které se tak opět ocitlo v řízení na straně žalované. Zmíněná advokátní kancelář zastupovala ČR – Ministerstvo financí jen v odvolacím řízení před Městským soudem v Praze. Všechny předcházející úkony právní pomoci činila za žalovaný FNM ČR. Vzhledem ke skutečnosti, že v r. 2007, kdy již FNM ČR neexistoval a předmětný spor byl už ve stadiu odvolacího řízení, nebyl předán Ministerstvu financí k dokončení, ale dokončila jej zmíněná advokátní kancelář, které byly náklady právního zastupování přiznány podle výsledku sporu. Proto by měla být ústavní stížnost stěžovatelky odmítnuta.

Z obsahu ústavní stížnosti a z rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 25. 7. 2007, čj. 13 Co 24/2007 – 253, Ústavní soud zjistil, že předmětem sporu před obecnými soudy byl požadavek žalobce (stěžovatele v řízení před Ústavním soudem) na zaplacení částky 29,506.000,- Kč z titulu náhrady škody proti státu. Obvodní soud pro Prahu 1, rozsudkem ze dne 25. 8. 2005, čj. 23 C 246/1999 – 168, žalobě částečně vyhověl a zamítl ji co do částky 29,430.372,- Kč. Výrokem ad. III. uložil stěžovateli zaplatit žalované straně 317.025,- Kč. Doplňujícím usnesením pak mj. uložil stěžovateli zaplatit státu zálohované náklady řízení ve výši 4.350,- Kč.

K odvolání stěžovatele Městský soud v Praze rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé potvrdil a ve výroku o nákladech řízení jej změnil tak, že žalované uložil povinnost zaplatit stěžovateli 51.259,- Kč (výrok I.). Výrokem II. uložil stěžovateli povinnost zaplatit žalované na nákladech odvolacího řízení 563.269,- Kč. Tento výrok odůvodnil odkazem na ustanovení § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 OSŘ s tím, že stěžovatel byl v odvolacím řízení zcela procesně neúspěšný.

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud konstatuje, že představuje soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy ČR). Není součástí obecných soudů, jimž není ani instančně nadřazen. Úkolem Ústavního soudu je kontrola rozhodovací činnosti obecných soudů, ovšem pouze za situace, kdy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud tedy není v žádném případě soudem, který by zevrubně přezkoumával rozhodnutí obecných soudů o nákladech řízení. Jak Ústavní soud shrnul svou judikaturu, týkající se otázky nákladů řízení, „je zásadně výlučnou doménou obecných soudů, aby ... rozhodovaly o nákladech řízení. Ústavní soud není oprávněn v detailech přezkoumávat každé jednotlivé rozhodnutí obecných soudů o nákladech řízení. To neplatí pouze tehdy, pokud

by došlo v rozhodnutí obecného soudu k procesnímu excesu, který by neměl toliko povahu běžného porušení jednoduchého práva, jehož náprava není úkolem Ústavního soudu, nýbrž by naopak měl charakter extrémního rozporu s principy spravedlnosti“ (srov. nález sp. zn. III. ÚS 607/04 ze dne 16. 2. 2006, přístupný na www.judikatura.cz).

V přezkoumávané věci tato skutečnost nastala.

Z obsahu spisu a z vyjádření Městského soudu v Praze a Ministerstva financí ČR, za které dnes jedná Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, vyplývá, že jde o spor z roku 1999, který vedl stěžovatel proti žalovaným ČR – Ministerstvu financí a Fondu národního majetku ČR (dále FNM ČR). Žalovaná Česká republika - Ministerstvo financí ve věci uspěla, a poté se spor vedl pouze s druhým žalovaným – FNM ČR, který byl zastoupen advokátní kanceláří. V důsledku zrušení FNM ČR ke dni 31. 12. 2006 stanula na straně žalované opět Česká republika - Ministerstvo financí, neboť zbylá agenda FNM ČR přešla ze zákona na tuto organizační složku státu. Vzhledem k tomu, že tento spor byl, v době zániku FNM ČR, již ve stadiu odvolacího řízení, nebyl předán zpět Ministerstvu financí ČR a řízení dokončila zmíněná advokátní kancelář. Za této situace uložil odvolací soud stěžovateli povinnost

zaplatit žalované náhradu nákladů odvolacího řízení s odkazem na ustanovení § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 OSŘ, podle zásady úspěchu ve sporu, v konkrétním případě v odvolacím řízení.

Z uvedeného vyplývá, že v odvolacím řízení vystupovala na straně žalované ČR – Ministerstvo financí, tj. jeden z ústředních orgánů státu. Je všeobecně známo, že ústřední orgány státní správy mají zřízení, k výkonu právních agend, příslušné právní (legislativní) odbory, zaměstnávající dostatečný počet odborných pracovníků, kteří jsou schopni zajišťovat ochranu zájmů České republiky před soudy. To nejméně pokud jde o dobu před vydáním zákona č. 201/2002 Sb., kterým byl zřízen Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, který z větší části zastupování státu v řízení před obecnými soudy převzal. Nebyl tedy důvod, aby žalovanou stranu zastupoval, byť už jen v odvolacím řízení, advokát. Pokud se tak stalo, nelze za této situace na stěžovateli spravedlivě žádat, aby hradil žalované straně náklady řízení takto vzniklé, protože tyto náklady nelze považovat za „náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva“, ve smyslu ustanovení § 142 odst. 1 OSŘ.

Je-li stát, k hájení svých právních zájmů, vybaven příslušnými organizačními složkami, finančně i perso-

nálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt, kterým byl v přezkoumávaném případě advokát.

Jak vyplývá z odůvodnění ústavní stížnosti napadeného rozsudku Městského soudu v Praze, zmíněný soud shora nastíněné otázky vůbec nebral v úvahu a svůj výrok o náhradě nákladů řízení odůvodnil jen odkazem na ustanovení § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 OSŘ. Otázkou, zda se skutečně jedná o náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva, se tedy vůbec nezabýval. Tím zatížil své rozhodnutí vadou, mající ústavně právní rozměr, spočívající v porušení článku 36 odst. 1 Listiny.

Nezávislost rozhodování obecných soudů se totiž uskutečňuje v ústavním a zákonném procesně právním a hmotně právním rámci. Procesně právní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z článku 36 a násl. Listiny i z článku 1 Ústavy. Jedním z těchto principů, představujícím součást práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu a vylučujícím libovůli při

rozhodování, je i povinnost soudů své rozsudky odůvodnit (§ 157 OSŘ), a to způsobem zakotveným v § 157 odst. 2 OSŘ. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. V případě, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možné interpretaci nevyplývají, nutno takové rozhodnutí považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, jakož i čl. 1 Ústavy (srov. nález sp. zn. III. ÚS 94/1997). Tento požadavek se samozřejmě týká i odůvodnění výroku o nákladech řízení.

Ústavní soud tedy stěžovateli vyhověl a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 7. 2007, čj. 13 Co 24/2007 - 253, zrušil podle § 82 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu, pro porušení základního práva stěžovatele, zakotveného v článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

zdroj: <http://nalus.usoud.cz>

Připravila: Mgr. Barbora Frantová